

25.3.2024

PRACOVNÍ DOKUMENT

o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1255/97 a zrušuje nařízení Rady (ES) č. 1/2005

Výbor pro rybolov

Zpravodajka: Caroline Roose

Ochranou zvířat při přepravě se právní předpisy EU zabývají od 70. let 20. století, kdy byla přijata první směrnice o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě. Pravidla ochrany zvířat při přepravě se pravidelně aktualizovala v 80., 90. a nultých letech s cílem zohlednit nejnovější vědeckotechnický vývoj, změny v přepravě zvířat a požadavky občanů EU na lepší ochranu zvířat. Nařízení Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy je v platnosti již téměř 20 let.

V červnu 2020 Evropský parlament schválil zřízení vyšetřovacího výboru s cílem vyšetřit údajné obcházení a nesprávné úřední postupy při uplatňování tohoto nařízení. V lednu 2022 přijal výbor zprávu o svých závěrech a doporučení. Evropská komise se zavázala nařízení o přepravě zvířat přezkoumat a nakonec v prosinci 2023 zveřejnila návrh.

Toto nové nařízení bude prvním nařízením přijatým postupem spolurozhodování, což umožní Evropskému parlamentu zastupovat vůli občanů s cílem zlepšit dobré životní podmínky zvířat v EU. Výboru pro rybolov Evropského parlamentu byla svěřena výlučná pravomoc s ohledem na několik částí návrhu Komise týkajících se vodních živočichů.

Tento pracovní dokument se zaměřuje na tyto prvky.

Nařízení č. 1/2005 se vztahuje na všechny obratlovce, včetně všech vodních obratlovců, jako jsou ryby, ale neobsahovalo konkrétní ustanovení, která by měla zajistit dobré životní podmínky ryb a jiných vodních živočichů. To bylo jasně uvedeno ve zprávě vyšetřovacího výboru EP pro ochranu zvířat během přepravy.

Ve svém doporučení přijatém dne 20. ledna 2022 Evropský parlament „doporučuje, aby Komise vypracovávala legislativní návrhy na základě nejnovějších vědeckých poznatků o potřebách ryb a jiných vodních živočichů a o způsobech přepravy s cílem minimalizovat jejich utrpení během přepravy; zdůrazňuje, že nová ustanovení by měla obsahovat podrobný kontrolní seznam pro plánování a přípravu před přepravou, zvláštní ustanovení týkající se ukazatelů kvality vody, hustoty osazení, manipulace při nakládce a vykládce a kontrol dobrých životních podmínek po skončení přepravy; vyzývá Komisi, aby zajistila, že pokyny, které zveřejní, budou aktualizovány podle nejnovějších vědeckých poznatků a budou v souladu s nařízením (ES) č. 1/2005, a vyzývá k zavedení zvláštních požadavků pro obchodní přepravu ryb“.

Zpravodajka vítá, že Komise nyní do svého návrhu zařadila zvláštní ustanovení o dobrých životních podmínkách ryb a jiných vodních živočichů.

Vývoj vědeckého poznání o přítomnosti vědomí u vodních živočichů a o jejich potřebách během přepravy

Již dlouho existují vědecké důkazy, že ryby a jiní vodní živočichové mají vědomí a mohou cítit bolest a že přeprava ryb způsobuje těmto živočichům významný stres, což podtrhuje velkou rozmanitost jejich požadavků na kyslík, pH, slanost a teplotu a především – v kontextu stresu spojeného s přepravou – rozpětí odchylek, které dokáží přežít.

Již v roce 2004 úřad EFSA poskytl podrobný přehled¹ biochemických účinků stresu způsobeného přepravou na ryby. Na základě rešerše odborné literatury úřad EFSA dospěl k

¹ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/44>

závěru, že stres je jedním z důležitých faktorů během přepravy ryb, který může mimo jiné způsobovat šíření infekčních onemocnění. Přeprava je uvedena jako „hlavní stresový faktor“ klinických projevů onemocnění se závažnými dopady na dobré životní podmínky a s ekonomickými dopady, které mohou nastat, pokud se během manipulace nebo kvůli přepravním škodám z mikrobiálních kontaminantů stanou invazivní patogeny.

V této souvislosti úřad EFSA rovněž uvedl, že voda z uzavřených přepravních systémů by neměla být vypuštěna, aniž by byla provedena dezinfekce, a že jakékoliv možnosti přepravy, jako jsou nádrže nebo nádoby, by měly být mezi jízdami dezinfikovány.

Konkrétně pak reakce ryb na stres po aktivaci jejich neuroendokrinní soustavy vede k rychlým změnám v jejich oběhové a dýchací soustavě, což zapříčiňuje větší spotřebu kyslíku. Stres také vyvolává metabolické, hormonální a behaviorální změny.

Jedním z doporučení je také předcházet řadě stresů, jako je teplotní šok po přepravě.

V relevantních publikacích² o dobrých životních podmínkách ryb během silniční přepravy, včetně publikací členských států, se uznává, že se u ryb rozvíjí komplexní chování a reagují na stres vylučováním stresových hormonů, jako je adrenalin a kortizol.

Vyšetřovací výbor Evropského parlamentu pro ochranu zvířat během přepravy (ANIT) v roce 2021 požádal tematickou sekci o vypracování studie³. Ve studii se potvrdilo, že „ryby mají vědomí a jsou si vědomy své existence, mohou cítit bolest a nepohodu, mají dlouhodobou a krátkodobou paměť a mohou prožívat emoce“ a že jejich přeprava „zahrnuje rutinní chování, které přispívá k významnému zvýšení stresu a k horším životním podmínkám ryb“ a také že „horší životní podmínky při přepravě pokračují i ve dnech po vykládce“. Ve studii se dále zdůrazňuje, že „postupy v akvakultuře často vystavují ryby řadě stresových faktorů (např. manipulace, očkování, shromažďování, třídění, hladovění, ošetření, nakládka a přeprava), které nejsou pozorovány u volně žijících ryb“, jakož i to, že ryby jsou „často přepravovány během svého životního cyklu vícekrát, což znamená, že jsou vystaveny různým stresovým faktorům během různých postupů přepravy“.

Studie podrobně nastiňuje různé stresové faktory pro hlavní druhy chované v EU v rámci akvakultury, jako je nahromadění CO₂, kolísání teplot, horší kvalita vody nebo hustota osazení.

Souhrnně se dá říct, že ze současného vědeckého výzkumu jasně vyplývá, že ryby mají vědomí a že stresové faktory a jejich dopady jsou jasně určeny již desítky let.

Navzdory absenci konkrétních pravidel pro vodní živočichy v nařízení č. 1/2005 umožnily přesvědčivé vědecké důkazy členským státům, jako je Itálie, nebo regionálním vládám, např. v Bavorsku, přijmout podrobné pokyny pro provádění nařízení č. 1/2005, pokud jde o přepravu ryb. Rovněž je zajímavé prozkoumat norskou regulaci přepravy vodních živočichů, která je také založena na těchto přesvědčivých vědeckých důkazech.

Klíčové aspekty návrhu Komise

Ve svém návrhu Komise definuje vodní živočichy jako ryby, hlavonožce a desetinožce.

² https://www.salute.gov.it/imgs/C_17_pubblicazioni_2848_allegato.pdf

³ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690875/IPOL_STU\(2021\)690875_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690875/IPOL_STU(2021)690875_EN.pdf)

Neřadí se k nim proto všichni měkkýši ani všichni vodní savci, jako jsou kytovci. Vyloučení měkkýšů kromě hlavonožců a desetinožců z oblasti působnosti nařízení je patrně založeno na skutečnosti, že měkkýši, jako jsou ústřice a slávky, nemají centrální nervovou soustavu, proto je nepravděpodobné, že ústřice a slávky cítí bolest.

Na druhou stranu vynechání kytovců z vědeckých poznatků patrně nevychází. Jelikož kytovci spadají do generické definice „zvířat“, měl by Výbor pro rybolov zvážit, zda je nezařadí i do definice vodních živočichů. Jelikož se na většinu případů přepravy kytovců budou pravděpodobně vztahovat výjimky uvedené v čl. 2 odst. 3, po jejich začlenění by se nařízení stalo úplným a to by mohlo být v některých případech užitečné, ale nemělo by to zásadní dopad.

V článku 2 Komise vyloučila z oblasti působnosti právního předpisu jako celku přepravu okrasných ryb (čl. 2 odst. 3). V 16. bodě odůvodnění Komise vysvětluje, že je to dáno skutečností, že okrasné ryby jsou „obvykle přepravovány expresní kurýrní službou v malých krabicích v pytlích s vodou speciálně upravenou pro jejich potřeby a doba cesty je obvykle kratší než 24 hodin“. Toto vysvětlení se neopírá o vědecké důkazy a patrně není založeno na potřebách těchto živočichů, pokud jde o zajištění dobrých životních podmínek. Výbor pro rybolov by měl zvážit, zda tuto výjimku zachová, zda ji nepřesune do předchozího odstavce (čl. 2 odst. 2), aby se na okrasné ryby vztahoval pouze článek 4 návrhu nařízení, nebo zda tuto výjimku zcela nezruší.

V článku 2 Komise rovněž stanoví výjimku z oblasti působnosti celého nařízení pro přímé dodávky vodních živočichů do potravinářských podniků přímo zásobujících konečného spotřebitele. Tato výjimka by se například použila na kapry nebo koryše, kteří jsou často prodáváni v živém stavu v restauracích, na tržištích nebo v supermarketech. Obdobně ani tento návrh na celkovou výjimku patrně není podložen dostatečnými vědeckými studiemi. Potřeby vodních živočichů, pokud jde o zajištění jejich dobrých životních podmínek, jsou totožné bez ohledu na místo jejich určení. Výbor pro rybolov by měl rozhodnout, zda tuto výjimku zachová, zda ji nepřesune do předchozího odstavce (čl. 2 odst. 2), aby se použil pouze článek 4 návrhu nařízení, nebo zda tuto výjimku zcela nezruší. Další možností by mohlo být omezení oblasti působnosti výjimky tím, že se doplní maximální délka trvání přepravy vodních živočichů do potravinářských podniků zásobujících konečného spotřebitele.

V čl. 2 odst. 2 návrhu se uvádí, že článek 4 návrhu nařízení se vztahuje pouze na přepravu zvířat vlastními dopravními prostředky zemědělci do vzdálenosti až 50 km. To například znamená, že na přepravu mezi různými provozovny rybí farmy se nemusí vztahovat příloha II. V čl. 4 odst. 2 písm. j) se stanoví, že vodní živočichové podléhají jednodušším požadavkům („vodu v dostatečném množství a kvalitě“), ačkoliv příloha II obsahuje mnohem podrobnější parametry, například monitorování a splnění limitů pro kyslík, oxid uhličitý a obsah amoniaku, podle konkrétních druhů živočichů, jakož i požadavky na manipulaci s živočichy.

Vzhledem k tomu, že studie provedená výborem ANIT jasně prokázala citlivost různých druhů živočichů na různé stresory (viz výše), mělo by být ukládání méně přísných požadavků na uvedené vzdálenosti zvažováno velmi opatrně, přinejmenším pak v případě vodních živočichů. Pokud tyto jízdy i nadále nespádají do oblasti působnosti tohoto nařízení, mělo by tuto mezeru zaplnit budoucí nařízení o dobrých životních podmínkách vodních živočichů ve farmovém chovu.

Většina opatření stanovených pro dobré životní podmínky vodních živočichů je uvedena v příloze 2 návrhu nařízení. Většina navrhovaných opatření se zdá být v souladu s vědeckými doporučeními. Je však důležité připomenout, že řada těchto opatření není podrobně rozvedena. Například nejsou stanoveny podrobné požadavky na hustotu osazení nebo na to, že se rozumí dostatečnou kvalitou vody pro každý z uvedených parametrů.

V článku 47 návrhu se stanoví, že Komise může přijmout akty v přenesené pravomoci, kterými aktualizuje přílohu II, zejména pak pokud jde o požadavky týkající se vody, včetně maximálních hodnot parametrů vody, požadavků na monitorování vody a hustotu osazení. Je důležité, aby tyto aktualizace byly provedeny rychle, protože výbor ANIT určil nedostatek podrobných pravidel jako jednu z hlavních příčin nevynucování právních předpisů. To, že jsou pravidla neurčitá, také znamená, že hrozí, že budou vykládána v jednotlivých členských státech různě, což povede k nerovným podmínkám.

V roce 2021 Komise zaslala úřadu EFSA plán, který stanoví plánované budoucí mandáty úřadu v oblasti dobrých životních podmínek zvířat ve farmovém chovu. Stanoví, že úřad EFSA zveřejní stanoviska o lososu a pstruhovi ve farmovém chovu (červen 2026), o kapru ve farmovém chovu (červen 2027), o mořském vlku, růžiše a úhoři říčním ve farmovém chovu (červen 2028), o tuňáku ve farmovém chovu (prosinec 2029) a o některých bezobratlých, například o desetinožcích (prosinec 2030). Je důležité, aby doporučení obsažená v těchto stanoviscích byla začleněna do přílohy II rychle po jejich zveřejnění úřadem EFSA, aby se zajistilo, že nařízení EU o přepravě zvířat bude i nadále v souladu s nejnovějšími vědeckými důkazy.

V lednu 2024 přijala Komise rozhodnutí o zřízení referenčního střediska EU pro dobré životní podmínky vodních živočichů. Podpoří činnosti Komise a členských států tím, že provede vědecké a technické studie, zajistí odbornou přípravu a šíření výsledků výzkumu a informací o technických inovacích. Je důležité, aby Komise svěřila tomuto referenčnímu středisku mandát vypracovat doporučení, která zajistí dobré životní podmínky vodních živočichů. Také je důležité, aby Komise doplnila tato doporučení do přílohy II nařízení prostřednictvím aktů v přenesené pravomoci s cílem zajistit soudržné provádění nařízení ve všech členských státech.

Na závěr by zpravodajka ráda uvedla, že podporuje přijetí návrhu nařízení a předvídá možné změny návrhu Komise. Přijetí nařízení by umožnilo, aby EU měla vůbec poprvé konkrétní pravidla pro dobré životní podmínky vodních živočichů při přepravě.

Přijetí tohoto nařízení by rovněž bylo v souladu se Strategickými zásadami pro udržitelnější a konkurenceschopnější akvakulturu v EU, které zveřejnila Komise v roce 2021 a v nichž se uvádí, že „chov ryb v dobrých životních podmínkách má také ekonomický přínos pro odvětví, neboť snižuje náklady a produkty jsou kvalitnější“.